

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: De geschade heerlijkheid: Politiek gedrag van vrouwen en mannen, 1918-1988

Hegeman, F.; Schyn, P.

Citation

Hegeman, F., & Schyn, P. (1992). Boekbespreking van: De geschade heerlijkheid: Politiek gedrag van vrouwen en mannen, 1918-1988. *Acta Politica*, 27: 1992(3), 373-375. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450045>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450045>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

In het hoofdstuk over klassenverhoudingen, met name de klassenstrijd, wordt ingegaan op theorieën van Lenin, Barrington Moore en Jeffrey Paige. De laatste twee auteurs oriënteren zich in sterke mate op klassenverhoudingen in overwegend agrarische samenlevingen. Van de auteurs die zich ter verklaring van revolutie vooral op de rol van de staat richten, komen met name uiteenlopende theoretici als Lenin, Otto Hintze, Ellen Kay Trimberger, Randall Collins, Anthony Giddens, Perry Anderson en Theda Skocpol aan de orde.

Uiteraard kan niet worden voorbijgegaan aan de motivatie en mobilisatie van degenen die revolutiepogingen ondernemen of ondersteunen, maar ook deze sociaal-psychologische aspecten, zo stelt Kimmel terecht, dienen in een structurele context te worden geplaatst en bestudeerd. Van de auteurs die pogingen daartoe hebben ondernomen, worden met name diegenen eruit gelicht die zich baseren op een rationeel handelingsmodel (Samuel Popkin), c.q. op de morele betekenisgeving door menselijke subjecten aan de samenleving om hen heen (de 'moral economy' school). Ten slotte wordt in zeer positieve zin ingegaan op het werk van Charles Tilly, c.s., waarin verschillende van de bovengeschetste invalshoeken op synthetische wijze zijn verwerkt.

De opzet van zijn boek weerspiegelt Kimmels voorkeur voor een multicausale theoretische benadering. In een concluderend hoofdstuk vat hij die nog eens kort samen. Een analyse van revolutie dient aandacht te geven aan ruimtelijke en historische aspecten, waarbij de aanduiding 'ruimtelijk' slaat op de analyse van sociale structuren die zich binnen en tussen (groepen van) samenlevingen in een globale context voordoen. Van belang is daarbij ook Wallersteins onderscheid tussen 'kern' en 'periferie', waardoor schijnbaar tegengestelde revolutionaire tendensen in verschillende delen van de wereld meer begrijpelijk worden.

Als inleiding tot sociaal-wetenschappelijke revolutietheorieën is Kimmels helder geschreven boek uitermate bruikbaar. Het roept echter ook vragen op. De structurele theorieën die revoluties verklaren blijken ook een grote verklarende betekenis te bezitten voor niet-revolutionaire veranderingen die zich in ruimte en tijd voordoen. Omdat de afzonderlijke revoluties in dit boek goeddeels achter de verklarende theorieën verdwijnen, wordt nauwelijks ingegaan op de vraag waarom in een aantal gevallen veranderingen langs de weg van revolutie en in andere gevallen vergelijkbare veranderingen langs die der geleidelijkheid worden doorgevoerd. Met andere woorden: in het licht van de gehanteerde voorkeurstheorieën dienen zowel revolutie als het uitblijven ervan te worden verklaard. Dit laatste gebeurt te weinig.

Volgens de omslag wordt ook de fundamentalistisch-islamitische revolutie in Iran in dit boek geanalyseerd. Dit is niet juist. Het revolutionair potentieel van het islamitische fundamentalisme blijft geheel buiten beschouwing. Uiteraard geldt hetzelfde voor de recente vreedzame en gewelddadige revoluties in Oost-Europa. Kunnen deze recente revolutionaire ontwikkelingen met behulp van de door Kimmel belichte theorieën worden verklaard? Of is de configuratie van historische en ruimtelijke factoren in elk afzonderlijk geval zo uniek, dat de bestaande theorieën ontoereikend zijn om nieuw optredende revoluties, die zich in een andere ruimtelijke of historische context voordoen, te verklaren? Een antwoord op deze vragen

vergt onderzoek dat niet in het kader van een boekbespreking kan worden ondernomen, maar is uiteraard relevant, niet alleen voor de geldigheid van de behandelde theorieën, maar ook voor de betekenis van sociaal-wetenschappelijke theorievorming meer in het algemeen.

Jan van Putten

M.H. Leijenaar, **De geschade heerlijkheid. Politiek gedrag van vrouwen en mannen, 1918-1988.** SDU, 's-Gravenhage 1989.

Al meer dan zeventig jaar behoort het actief en passief kiesrecht aan de vrouwelijke helft van de Nederlandse bevolking toe. De discussie over de participatie van vrouwen in de politieke besluitvorming heeft echter niet aan relevantie ingeboet. In het proefschrift van Monique Leijenaar *De geschade heerlijkheid* is het politiek gedrag van vrouwen het centrale onderwerp. In haar inleiding verhaalt Leijenaar dat de actualiteit van het onderwerp 'vrouwen en politiek' een reden is om er een studie aan te wijden. Een tweede reden die ze noemt, heeft betrekking op de stand van zaken in de politieke wetenschap. In het onderzoek naar politiek gedrag wordt weinig aandacht besteed aan vrouwen. Met haar studie naar de ontwikkeling van het politiek gedrag van vrouwen en mannen in de periode van 1918 tot 1988 in Nederland heeft Leijenaar zich tot doel gesteld deze leemte in de Nederlandse politicologie op te vullen. In haar werk maakt zij een onderscheid tussen het politiek gedrag van burgers en dat van de politieke elite in vertegenwoordigende organen. Hierbij hanteert zij de volgende definitie van politiek gedrag: het verrichten van activiteiten die zijn bedoeld om de formele besluitvorming te beïnvloeden. Leijenaar maakt in haar studie gebruik van bestaande data.

In het eerste deel gaat zij in op het politiek gedrag van burgers. Hierbij onderscheidt Leijenaar, in navolging van S. Barnes en M. Kaase (*Political Action. Mass participation in five western democracies*, Beverly Hills: Sage) drie vormen van politieke participatie: electorale, conventionele en onconventionele participatie. De electorale participatie betreft het wel of niet stemmen bij verkiezingen en de partijvoorkeur. Over het geheel genomen blijken de sekseverschillen met betrekking tot opkomst en partijvoorkeur gering te noemen. Op het gebied van de onconventionele participatie constateert Leijenaar weinig verschillen tussen de seksen. Met deze vorm van participatie wordt bedoeld op allerlei activiteiten met een protestkarakter die gericht zijn op de beïnvloeding van de politieke besluitvorming. Met betrekking tot de conventionele participatie constateert Leijenaar wel aanzienlijke sekseverschillen. Hiertoe behoren de activiteiten die binnen het geïnstitutionaliseerde politieke kader vallen. In de betreffende onderzoeksperiode nemen vrouwen hieraan gemiddeld minder deel dan mannen.

Het tweede deel van de studie behelst een analyse van het politiek gedrag van vrouwen en mannen in de vertegenwoordigende organen. Uit de gepresenteerde gegevens blijkt dat vrouwelijke politici op alle overheidsniveaus ondervertegen-

woordigd zijn. Leijenaar noemt institutionele en individuele factoren die belemmeren dat vrouwen in een vertegenwoordigende functie terechtkomen. Individuele belemmeringen zijn onder andere een voor vrouwen nadelige politieke socialisatie, gebrek aan beroepservaring en de zorg voor kinderen. De institutionele factoren hebben betrekking op het maatschappelijk en politiek systeem. Leijenaar schenkt hierbij veel aandacht aan de selectieprocedures van politieke partijen, die soms in het nadeel van vrouwen kunnen zijn. Naast de aanwezigheid van vrouwen in de politiek wordt het functioneren van vrouwelijke politici onder de loupe genomen. Vrouwelijke politici vinden zelf dat ze anders functioneren. Voorts blijkt uit de studie dat vrouwelijke parlementariërs vooral actief zijn op 'zachte' beleids-terreinen en in mindere mate belangrijke functies vervullen.

In het laatste hoofdstuk wijdt Leijenaar een aparte paragraaf aan een kritische evaluatie van de gebruikte databestanden en geeft suggesties voor toekomstig onderzoek op het terrein van de onderhavige studie. Tot slot zet zij de voornaamste conclusies op een rijtje en geeft ze aan welke maatregelen genomen kunnen worden om de ondervetegenwoordiging van vrouwen in het parlement terug te dringen.

De geschade heerlijkheid biedt een goed overzicht van het politiek gedrag van vrouwen in de periode 1918-1988 in Nederland. Het boek heeft een duidelijke structuur en is uit dit oogpunt uiterst gebruikersvriendelijk.

Het boek kent echter ook zijn zwakke punten. Het eerste bezwaar geldt het uitgangspunt en de hieraan verbonden methodologie. Volgens Leijenaar heeft het traditionele onderzoek naar politiek gedrag weinig aandacht voor vrouwen. Door nu het politiek gedrag van vrouwen onder de loupe te nemen, wordt dit tekort aan gegevens aangezuiverd. De studie van Leijenaar valt dan ook binnen de zogenaamde 'gaten-vullen'-benadering (J. Outshoorn, *Feministische theorie en politieke wetenschap*, *Acta Politica*, 1990/3: 283-301). Deze benadering houdt in dat de ontbrekende data van vrouwen eerst verzameld en beschreven moeten worden, om zo de gangbare vooronderstellingen over vrouwelijk politiek gedrag door te lichten en het seksisme hierin te bestrijden. Deze 'add women and stir'-aanpak blijft echter binnen de veilige grenzen van de 'mainstream'-politicologie, omdat binnen de gangbare methodologie alleen onderzoeksresultaten van vrouwen aan het rijtje resultaten over mannen worden toegevoegd.

Leijenaar haalt de bodem onder eigen voeten ook gedeeltelijk zelf weg door in het laatste hoofdstuk te wijzen op de tekortkomingen van de gebruikte databestanden en te pleiten voor een integratie van verschillende benaderingen, waarin meer aangesloten wordt bij de ervaringswereld van vrouwen. De gehanteerde operationalisaties van politiek en participatie binnen de traditionele politicologie en binnen de studie van Leijenaar sluiten immers meer aan bij de ervaringswereld van mannen, waardoor vrouwen systematisch lager scoren op vragen. Wanneer men bovengenoemde overwegingen in nieuw onderzoek betreft, zal de 'bias' uit de 'mainstream'-politicologie verwijderd kunnen worden. Leijenaar is echter niet in staat gebleken om deze 'bias' te bestrijden en kan hierdoor haar kritiek op de traditionele politicologie niet overstijgen.

Een tweede kritiekpunt betreft de samenhang van het boek. De twee gedeelten

waaruit het boek bestaat worden te geïsoleerd van elkaar behandeld. Immers, factoren die vrouwen belemmeren conventioneel te participeren kunnen ook op elite-niveau doorwerken. Toch wordt deze relatie door de auteur nauwelijks gelegd.

Een derde punt van kritiek heeft betrekking op de suggesties die Leijenaar in het laatste hoofdstuk aandraagt om meer vrouwen in de politiek te krijgen. De balans schiet hier te ver door naar de (heilzaamheid van de) institutionele factoren. Leijenaar vindt dat de politieke partijen maatregelen moeten treffen om de toegankelijkheid van de vertegenwoordigende lichamen voor vrouwen te vergroten, door bij voorbeeld quota in te stellen. Leijenaar had meer aandacht mogen schenken aan veranderingen in individuele factoren. Vrouwen kunnen zich bij voorbeeld ongeschikt achten voor de politiek, omdat tijdens het socialisatieproces politieke waarden en attitudes in mindere mate op meisjes en vrouwen dan op jongens en mannen overgebracht worden. Indien men dan als vrouw toch voor een politieke carrière zou willen kiezen, blijkt kinderopvang vaak weer een struikelblok. Aan deze individuele factoren moet evenveel aandacht worden besteed als aan institutionele factoren. Immers, wanneer mensen politiek als een mannenzaak zouden blijven zien, dan zet het instellen van quota en positieve actieplannen binnen de partij, weinig zoden aan de dijk.

Samenvattend zouden wij willen stellen dat dit boek naast zijn sterke kanten toch ook een aantal tekortkomingen kent. Het voornaamste punt van kritiek betreft het uitgangspunt en de methodologie van haar studie. Leijenaar belooft in het begin van haar boek meer dan ze uiteindelijk waar heeft kunnen maken. Rest de vraag wie de 'bias' binnen de 'mainstream'-politicologie wel durft aan te pakken.

F. Hegeman en P. Schyns

Commissie Staatskunde Leiden (Th.L. Bellekom e.a.), **Inleiding staatkunde**. Samsom H.D. Tjeenk Willink i.s.m. de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit te Leiden. Alphen aan den Rijn/Leiden 1991.

Deze *Inleiding Staatskunde* vormt in feite de vijfde druk van het *Werkboek Staatskunde* dat in 1979 voor het eerst verscheen, aldus Th.G. Drupsteen in zijn voorwoord bij deze uitgave. Drupsteen (hoogleraar staats- en administratief recht RU Leiden) fungeert als voorzitter van de herzieningscommissie en maakt deel uit van de vijf-koppige redactie (Bellekom en anderen) die tot taak had twintig auteurs met een produktie van 27 hoofdstukken te coördineren. De auteurs zijn vrijwel allen uit eigen kring gerecruiteerd, voornamelijk de Leidse vakgroepen Staatsrechtelijke Vakken en Politieke Wetenschappen. Het boek is bestemd voor beginnende rechenstudenten en beoogt elementaire staatkundige kennis bij te brengen.

De opzet van het boek bestaat uit acht delen, te weten: algemene begrippen van de staatkunde (A), de ontwikkeling van het Nederlandse staatkundige bestel (B), kiezers en gekozenen (C), regering en parlement (D), decentralisatie en lokaal bestuur (E), regelgeving, beleid en bestuur (F), overheid en burger (G) en de inter-